

Camino Cahier 3

Nieuwe pelgrims

**Verslag van de publieksmiddag naar aanleiding van
de promotie van Dr. Suzanne van der Beek, juni 2018**

Suzanne van der Beek & Paul Post (red.)

Nieuwe Pelgrims – Verhalen, identiteiten, authenticiteit

3

Suzanne van der Beek

Het begon vijf jaar geleden, toen ik vers afgestudeerd van de Universiteit van Leiden nadacht over wat ik in vredesnaam moest beginnen met mijn diploma Literatuurwetenschap, stuitte ik op een vacature bij de Universiteit van Tilburg getiteld 'De moderne pelgrim'. Ik was geïntrigeerd door de titel, omdat ik mij niet voor kon stellen hoe dat er uit zou zien – een 'moderne pelgrim'. Was een pelgrim niet juist een heel ouderwets figuur? Een soort middeleeuws bedelaarspersoon, fanatiek katholiek en wereldvreemd?

Na vijf jaar onderzoek weet ik niet alleen dat dit beeld niet juist is, maar ook dat ik niet de enige was die dit beeld van de pelgrim heeft. Veel mensen worstelen, net als ik eerst, met het idee van een 'moderne pelgrim': een pelgrim die niet per se religieus is, die moderne technologieën gebruikt om verhalen te communiceren met de buitenwereld, die sociale media gebruiken om een beeld te schetsen van een gepersonaliseerde pelgrimsidentiteit, die de tocht gebruikt om kritiek te uiten op een geglobaliseerde en gedigitaliseerde samenleving.

In mijn onderzoek wilde ik duiken in de verhalen van deze nieuwe pelgrims, die niet voldoen aan het stereotype beeld waar veel buitenstaanders mee rond lopen. De vraag die ik mezelf stelde was: Hoe gebruiken Nederlandse pelgrims op de Camino de Santiago verschillende verhalen, zowel online als offline, om hun identiteit vorm te geven? Ik vertrek van de observatie dat *het traditionele, religieuze verhaal dat lange tijd de interpretatie van de Camino heeft gedragen slechts van geringe invloed is op de manier waarop het moderne pelgrimsprofiel wordt ingevuld*. Wat ik wilde doen, was *de nieuwe stemmen in kaart brengen die de betekenis van de huidige Camino vormgeven*. Dit heb ik gedaan in drie stappen, die zijn uitgewerkt aan de hand van mijn drie kernconcepten: **verhalen, identiteiten** en **authenticiteit**.

Voor ik in ga op de bevindingen die ik heb gedaan, wil ik een schets geven over de manieren waarop ik te werk ben gegaan, en welke gevolgen dit gehad heeft voor mijn onderzoek en mijzelf.

Om de vraag te beantwoorden die ik mezelf had gesteld, moest ik om te beginnen veel verhalen verzamelen. Ik wilde een collectie opbouwen van allereerste hande pelgrimsverhalen: verhalen van beginnende pelgrims en ervaren pelgrims,

van religieuze pelgrims en agnostische pelgrims, van pelgrims met uitgesproken visie op de Camino en pelgrims die twijfelden of de Camino eigenlijk wel voor hen was. Om te beginnen, ben ik gewoon veel gaan lezen. Ik leegde de bibliotheken en struinde het internet af naar verhalen. Deze lijn is eigenlijk nooit gestopt, ik lees pelgrimsboeken met de maandelijkse leesclub van het Genootschap van Sint Jacob, volg nog steeds allerhande blogs en Facebookgroepen en Instagramaccounts van pelgrims.

Na enige tijd werd het me echter duidelijk dat pelgrims vaak worstelen met het beschrijven van hun ervaringen, alsof de taal die ze beheersen niet echt volstaan bij het overdragen van hun bijzondere ervaringen. Daarom leek het me een goed idee om interviews te houden, zodat pelgrims uit konden leggen wat zij hadden meegemaakt en welke verhalen een rol hebben gespeeld in hun Camino. Deze aanpak bleek al snel niet erg vruchtbaar: een gesprek dat expliciet werd benoemd als ‘interview’ leverde bijna altijd minder interessante informatie op dan een informeel gesprek met een pelgrim. Pelgrims waren wel bereid om interviews te geven, maar zij vonden het moeilijk om uit te leggen (of ik vond het moeilijk om te begrijpen) wat zij hadden meegemaakt op de Camino. Ik stopte dus al snel met het afnemen van interviews.

Echter, ik liep wel weg met een belangrijk inzicht: als ik echt contact wilde leggen met de pelgrimsgemeenschap zou ik zelf op pad moeten gaan. In de eerste maanden van mijn onderzoek merkte ik al dat elk gesprek met een pelgrim uiteindelijk leidde tot die ene vraag: “Heb je zelf al gelopen?” Als ik nee moest antwoorden, merkte ik steeds weer dat muurtje neerdalen, het directe contact was weg. De impliciete redenering hierachter was: als je zelf geen pelgrim bent, kun je ook niet begrijpen wat de Camino is.

Dus besloot ik over te stappen op een ander plan van aanpak: in het voorjaar van 2013 begon ik met het plannen van mijn eigen Camino. Hierin liet ik me leiden door de vele pelgrimsverhalen die ik al gelezen had. Deze verhalen leken het erover eens te zijn dat de Camino Frances de beste ‘beginnerscamino’ was en dat Saint-Jean-Pied-de-Port het uitgelezen punt was om te beginnen. Dit betekende een 800 km lange tocht door Noord-Spanje – een vooruitzicht waar ik me meer en meer op begon te verheugen. Terwijl mijn voorbereidingen steeds serieuzer vormden aannamen, kregen we thuis verdrietig nieuws te horen. Mijn moeder werd gediagnosticeerd met kanker en moest onmiddellijk behandeld worden.

Die zomer ging ik dus niet op pelgrimstocht, maar bracht veel tijd door in het huis van mijn ouders, op bezoek in het ziekenhuis, en aan de telefoon met mijn broers en zussen. In het najaar van 2013 had mijn moeder haar eerste behandelingen achter de rug en werd fysiek steeds sterker. Om haar lichaam te trainen begonnen we samen te wandelen. Om te beginnen een paar kilometer achter

elkaar, maar met het verstrijken van de maanden werden de afstanden steeds langer. Tijdens deze wandelingen vroeg mijn moeder naar mijn werk en mijn onderzoek. Langzaamaan raakte ze steeds meer geïnteresseerd in de Camino. Toen ik dit merkte vroeg ik onmiddellijk, in een impuls, of ze volgend jaar niet met me mee wilde lopen. En zo kwam het dat mijn moeder mijn Caminobuddy werd. Mijn vaders interesse ligt met name op theoretisch en historisch gebied, maar mijn moeder raakte al snel net zo betrokken bij de Camino als ik.

Tot nu toe hebben we samen drie Camino's gelopen, de drie populairste routes: de Camino Francès in het voorjaar van 2014, een jaar later liepen we de Camino Portugués tot voorbij Santiago, naar Muxia en Finisterra, en vorig jaar liepen we de Camino Primitivo.

Ik was eerlijk gezegd een beetje nerveus over hoe de aanwezigheid van mijn moeder mijn onderzoek zou beïnvloeden. Zou het me afleiden van het zoeken naar verhalen? Maar al snel werd duidelijk dat het een gouden greep was geweest. Om dat te begrijpen moet je eigenlijk twee dingen weten. Ten eerste, mijn moeder is een veel sociaal persoon dan ik ben. Je kunt haar neerzetten in elke omgeving, in elke soort sociale omgeving, en zij zal er een gezellig praatje aanknopen. Zo gebeurde het dat een groot aantal van de pelgrims met wie ik aan de praat kwam, door mijn moeder aan mij waren voorgesteld. Ik loop een stukje sneller dan zij. Dus op de Camino liep ik vaak een stukje vooruit en wachtte dan op haar voor een kopje koffie of en broodje. Ik heb de neiging om alleen te willen lopen, in mijn eigen wereldje te zitten. Later, als we elkaar weer zagen bij een barretje of een *albergue*, was zij vaak vergezeld door een andere pelgrim met wie ze in gesprek was. Deze nieuwe vrienden dronken dan een kopje koffie mee en zo belandden hun verhalen in mijn onderzoek.

Een tweede reden waarom mijn moeder een goede aansluiting had bij de pelgrimsgemeenschap: pelgrims zijn gek op een goed verhaal. Het meest voor de hand liggende soort verhaal, met name aan het begin van de tocht, is het verhaal over hoe je op de Camino terecht bent gekomen. Mijn verhaal was vrij saai: ik schrijf een onderzoek, ik ben hier voor mijn werk. Maar mama had een geweldig verhaal: ze was ziek geworden, en toen sterk genoeg geworden om 800 kilometers te lopen met de bescheiden mogelijkheden van een pelgrim – nou *dat* is pas een verhaal!

Mijn moeder lokte zo veel interessantere en meer persoonlijke verhalen uit dan ik. Buiten deze praktische voordelen heb ik genoten van onze tijd samen op de Camino. Ze was een bron van troost en kracht tijdens een aantal tochten die alles behalve makkelijk waren. De vele gesprekken die we hebben gehad hebben me veel geleerd en ik ben erg dankbaar dat we deze ervaringen hebben kunnen delen.

In de tussentijd had ik inmiddels veel mensen ontmoet die op de een of andere manier met de Camino verbonden waren. Een van hen is mijn vriend Wilbert. In het tweede jaar van mijn project liep hij van zijn huis in Noord-Brabant naar Santiago, met het idee om daar om te keren en ook terug te lopen. Echter, toen hij op de terugweg lands een albergue kwam die het zonder *hospitalero* moest stellen, bood hij aan om de taak op zich te nemen. Dit was het begin van een drie jaar durende toewijding aan de herberg in het kleine Villarmentero de Campos op de Franse route naar Santiago – hier te zien op de foto's.

Wilbert was gek op het leven daar, maar betreurde dat hij de verjaardag van zijn zoon moest missen. Daarom bood ik aan om een tijdje op zijn toko te letten zodat hij naar huis kon om bij zijn zoon te zijn. De twee weken die ik als *hospitalero* op de Camino heb doorgebracht heeft me weer een nieuw perspectief geboden op de grote variatie in pelgrims – ik had immers iedere avond een verse groep onder mijn hoede.

Tot slot, liep ik de Camino eenmaal alleen, in de winter van 2015-2016. Nadat ik een paar keer met mijn moeder had gelopen, en me had omringt met anderen als *hospitalero*, besloot ik de echte afzondering op te zoeken waar sommige pelgrims naar verlangen. Ik ging alleen lopen, buiten het pelgrimsseizoen. Een dag na kerst nam ik de bus naar Astorga om de laatste 200 kilometer van de Franse route te lopen. Het was inderdaad een eenzame tocht, maar in plaats van de prachtige plaatjes van met sneeuw bedekte bergen, was de tocht met name heel – erg – nat.

Het zal u inmiddels duidelijk zijn dat mijn verhouding tot de Camino niet alleen een academische is. De tijd die ik heb doorgebracht op de Camino maakte dat ik ook een persoonlijke band met de tocht aan ging. Toen ik dit beseftte, heb ik besloten om deze persoonlijke band niet te ontkennen, maar juist te omarmen

als een extra laag kennis die ik van de Camino heb. Ik besloot mijn persoonlijke reis deel uit te laten maken van mijn onderzoek, maar wel duidelijk verder te kijken dan mijn eigen verhaal. Toch bracht dit complicaties met zich mee – is het wel verantwoord om zo verbonden te zijn met je onderzoeksobject?

Gelukkig ben ik niet de eerste onderzoeker die voor deze dilemma's staat. In de etnografische traditie wordt mijn soort positie beschreven als een Complete Member Researcher – zeg maar, een wetenschapper met volledig lidmaatschap. Door me onder te dompelen in de pelgrimsgemeenschap en zelf een pelgrim te worden, ben ik zo dicht mogelijk mijn onderzoeksobject gekomen als ik kon. Elke pelgrim beleeft de tocht uiteraard op haar eigen manier, maar door mijn eigen ervaringen is het voor mij makkelijker om de gevoelens te herkennen waar veel pelgrims over spreken. Dit heeft me geholpen om contact te leggen met pelgrims. Het feit dat ik zelf een pelgrim ben, vergemakkelijkt het voor pelgrims om tegen mij te praten, omdat zij zich niet hoeften te verklaren of te verdedigen.

Tegelijkertijd is het makkelijker voor me om de verhalen en opmerkingen van pelgrims in hun context te begrijpen, omdat ik de omstandigheden ken waarin de ervaringen worden opgedaan. Bovendien kan ik mijn eigen ervaringen gebruiken als data – ik ben immers deel van de populatie die ik bestudeer.

Maar het was niet altijd een gemakkelijke positie om me in te bevinden. Het betekende dat ik zowel wetenschapper als pelgrim moest zijn. Een Camino lopen is geen makkie. De tocht is een fysieke, emotionele en spirituele uitdaging. Na een week lopen kwam ik erachter dat het vaste stramien van de dagen op de Camino me chagrijnig maakten, waardoor ik me afsloot van anderen – niet bepaald een ideale situatie voor een etnograaf op zoek naar verhalen!

En er lag nog een ander gevaar op de loer: het risico dat ik genoeg zou nemen met mijn eigen verhalen en een studie van mijzelf als pelgrim zou schrijven. Ik koos er daarom voor om alleen mijn eigen ervaringen in te zetten wanneer deze representatief waren voor de bredere pelgrimsgemeenschap. Ik wilde eerlijk zijn in mijn onderzoek, geen rookgordijnen opheffen rond mijn eigen betrokkenheid bij de tocht, maar zeker ook niet inboeten in academische betrouwbaarheid en relevantie. Deze studie moest nuttig zijn voor iedereen met een interesse in pelgrimage, verhalen, identiteiten en authenticiteit.

Laat ik nu overstappen naar de bevindingen van mijn onderzoek. Wat heeft al tijd onder pelgrims me opgeleverd? Om even terug te pakken, mijn onderzoek wilde *de nieuwe stemmen in kaart brengen die de betekenis van de huidige Camino vormgeven*. Dit heb ik gedaan in drie stappen, die zijn uitgewerkt aan de hand van mijn drie kernconcepten: *verhalen, identiteiten en authenticiteit*.

Ik begon met het verkennen van pelgrimsverhalen: welke verhalen zijn populair onder pelgrims? Waar gaan deze verhalen over? En wie vertellen deze verhalen, en waarom? Het viel mij al snel op dat pelgrimsverhalen vaak samengestelde verhalen zijn, combinaties van persoonlijke ervaringen, anekdotes gehoord van andere pelgrims en verhalen die gelezen zijn in populaire publicaties. Deze verhalen worden gedeeld, ingevoegd in reeds bestaande verhalen, en doorgegeven door nieuwe stemmen. Het resultaat is een groep veelstemmige verhalen die gemakkelijk reizen door de pelgrimsgemeenschap. Geïnspireerd door deze observaties maakte ik een losse typologie van pelgrimsverhalen, gebaseerd op de relatie tussen de pelgrim en het verhaal.

1. Anonieme pelgrimsverhalen vertellen historische of legendarische verhalen. Het zijn vertellingen over grootse gebeurtenissen of prestaties. Ze worden verspreid via populaire media zoals reisgidsjes, folders, en informele gesprekken tussen pelgrims. Deze verhalen bieden vaak een reflectie van waarden die tegenwoordig gevierd worden door pelgrims op de Camino, zoals gastvrijheid, vertrouwen, doorzettingsvermogen, gemeenschap. Denk bijvoorbeeld aan de vele legendes onderweg, zoals het verhaal van de heropstanding van de kip en de haan in Santo Domingo de la Calzada.
2. De verhalen die ik institutioneel noem bestaan in vele vormen. Deze worden bepaald door het publieke persona van de schrijver ervan. Vaak gaat het om de pelgrimservaringen van een professionele schrijver of kunstenaar, maar het kunnen ook fictieve of gefictionaliseerde verhalen zijn die de makers interpretatie van de Camino reflecteren. Neem bijvoorbeeld *The Way*, een film van Emilio Estevez die duidelijk zijn Amerikaanse achtergrond verbeeldt: de Camino wordt hier gepresenteerd als een eigenaardig Europees ritueel dat zich afspeelt tegen de achtergrond van het exotische Spaanse platteland en de lokale geschiedenis. Deze benadering van de Camino stelt de personages in staat hun ware aard te ontdekken in contrast met deze eigenaardige authenticiteit.
3. Als het gaat om persoonlijke verhalen, bestaat er een tendens om meer intuïtieve verhalen te vertellen. Pelgrims die onderweg zijn naar Santiago de Compostela maken vaak gebruik van online platforms als blogs, Facebook en Instagram om hun ervaringen direct te delen. Ze maken gebruik van de directheid en urgentie die online communicatie kenmerken en publiceren hun ervaringen zonder een proces van zorgvuldig schrijven en herschrijven. De volger van deze verhalen krijgt een goed en redelijk direct beeld van wat de pelgrim op het moment beleefd op de Camino.

Maar er zit een verschil in de manier waarop deze online platforms worden ingezet. Blogs zijn bijvoorbeeld geschikt voor relatief lange monologen, terwijl Facebook een meer dialogisch karakter heeft en gebruikt wordt voor gesprekken. Een platform als Instagram nodigt uit tot het delen van visuele verhalen met korte tekstuele indicators, en is ideaal om je als pelgrim te situeren in de omgeving van de Camino.

Deze verschillende typen verhalen blijven uiteraard niet netjes in de categorieën die mijn typologie onderscheidt. Ze bewegen zich voortdurend en vormen in combinatie met andere verhalen steeds weer nieuwe verhalen. Een voorbeeld: in de televisieserie als *Op weg naar Santiago* van de RKK interviewt Wilfred Kemp pelgrims. Dit is een combinatie van een persoonlijk pelgrimsverhaal en een institutioneel pelgrimsverhaal. Het is persoonlijk, omdat gewone pelgrims vertellen over wat zij zelf hebben meegemaakt. Maar het is ook institutioneel omdat deze persoonlijke verhalen worden opgenomen in een productie van een publiek bedrijf met een zekere reputatie. De RKK zorgt er uiteraard voor dat de verhalen passen binnen het plaatje dat de RKK voor ogen heeft. Nog een voorbeeld. Tijdens mijn eerste Camino in 2014, werd er gepraat over een man die zijn vrouw voortrok in een kar. Een paar uur na de spotting, gingen er al allemaal verhalen rond over de mogelijke redenen voor deze bijzondere situatie. Het meest populaire verhaal was dat de man ontrouw was geweest aan zijn vrouw en als boetedoening zijn vrouw trok naar Santiago – 100km voor elke keer dat hij vreemd was gegaan. De hoofdpersonen in dit verhaal liepen samen met ons de Camino en zij zijn de echte vertellers van dit verhaal, maar wij hadden als pelgrimsgemeenschap besloten dat hun verhaal nu ons verhaal was geworden. We eigenden ons het verhaal toe om te interpreteren en door te vertellen zoals wij dat wilden. En zo werd een persoonlijk verhaal een geanonimiseerde legende.

Zo zijn er nog eindeloos veel voorbeelden te verzinnen. Het zijn allemaal illustraties van de manier waarop het dialogische karakter van pelgrimsverhalen een dynamische en veranderlijke groep verhalen creëert die steeds verteld en herverteld worden door de verschillende soorten pelgrims op de Camino en daarbuiten.

Nu ik de soorten verhalen en verhalenvertellers op de Camino in beeld had gekregen, nam ik een tweede stap: hoe beïnvloeden deze verhalen de manier waarop pelgrims hun identiteit vormgeven? Hoe inspireren deze verhalen pelgrims om op reis te gaan? Hoe verhouden ze zich tot persoonlijke ervaringen op de Camino? En hoe verandert deze verhouding wanneer de pelgrim steeds ‘meer pelgrim’ wordt?

Op dit gebied uit ik duidelijke kritiek op de wetenschappelijk traditie in het begrijpen van de pelgrim. In het verleden werden pelgrimsidentiteiten vaak begrepen als categorieën in een oppositioneel veld. Door pelgrims aan de hand van een aantal kenmerken te categoriseren en af te zetten tegen hun tegenpool, werd bepaald welk ‘type pelgrim’ zij zijn. Jantje is een religieuze pelgrim in tegenstelling tot Pietje de seculiere toerist. Klaartje is een ‘devotionele pelgrim’ in tegenstelling tot Fietje de ‘vagebond’. Ik vond tijdens mijn veldwerk dat pelgrims zich niet direct identificeren met één bepaald aspect van de tocht, maar juist met relatief gemak navigeren tussen een grote groep verschillende thema’s en motieven.

Deze thema’s zijn bovendien geen stabiele elementen tijdens een pelgrimage. Zij veranderen gedurende het proces waarin een persoon pelgrim wordt. Tijdens dit proces gebruiken pelgrims verhalen om te navigeren tussen de vele mogelijkheden die de Camino hen biedt om hun identiteit te vormen.

Verhalen inspireren mensen in eerste instantie om persoonlijk contact te leggen met de tocht. In deze fase spelen verschillende thema’s een rol. Het kan de belofte zijn dat de Camino je leven kan veranderen, of de verleiding van het vooruitzicht om even helemaal los te komen van het dagelijks leven, of de uitdaging om iets te presteren wat je eerder misschien onmogelijk achtte. Hierop volgt een fase van voorbereiding, waarin een pelgrim bepaalt welke route zal worden gelopen en welke spullen in de rugzak gaan, maar ook welke waarden ze wil uitdragen tijdens de Camino: ben ik een bescheiden pelgrim die in herbergen slaapt, of een goed uitgeruste pelgrim die pas op pad gaat na een goed ontbijt in een fijn hotel?

Eenmaal aangekomen op de Camino kan de pelgrim beoordelen hoe accuraat de gelezen verhalen geweest zijn. Herkent zij/hij de ervaringen of is de realiteit helemaal anders dan de verhalen? De emoties die voortkomen uit deze vergelijking kunnen vele vormen aannemen. Deze vormen de basis voor de eerste contacten met de Camino totdat de pelgrim genoeg gegroeid is in haar/zijn pelgrimsidentiteit om op eigen autoriteit een verhaal te creëren. Gesprekken met andere pelgrims blijven echter een deel van de manier waarop mensen zichzelf als pelgrim begrijpen – en de manier waarop ze hun eigen reflecties opnemen in hun eigen verhalen. Individuele verhalen blijven altijd gekleurd door de stemmen van andere verhalenvertellers op de Camino, zelfs wanneer ze betrekking hebben op de meest intieme delen van een leven.

Thuis terug gekeerd kijkt de pelgrim terug op haar ervaringen en schrijft wellicht een eigen verhaal, dat weer wordt opgenomen in de stapel pelgrimsverhalen die op hun beurt weer nieuwe pelgrims zullen inspireren etc. en zo is de cirkel weer rond.

Deze dynamiek resoneert met de context waarin moderne pelgrimsverhalen tot stand komen, i.e. een samenleving die steeds meer wordt geïnformeerd door

processen van globalisatie en digitalisatie. Individuele verhalen worden steeds meer beïnvloed door andere stemmen. Hoe veel pelgrims ook waarde hechten aan een periode van afzondering, een pelgrimstocht voltrekt zich vrijwel nooit in complete isolatie. Pelgrimsidentiteiten worden gevormd door verhalen van en over andere pelgrims door uitwisseling met andere pelgrims. Deze uitwisseling vindt steeds vaker online plaats. Deze digitalisering van persoonlijke verhalen heeft verschillende effecten op de identiteitsvorming van pelgrims op de Camino. Belangrijke waarden die lange tijd essentieel zijn geacht voor de pelgrimsidentiteit worden zelfs stevig bevraagd.

Denk bijvoorbeeld aan het idee van afzondering, ook wel liminaliteit genoemd – even helemaal weg zijn van het dagelijks leven en loskomen van het alledaagse. Je kunt je afvragen hoe vrij je bent van het dagelijks leven als je regelmatig contact zoekt met het thuisfront via WhatsApp of een dagelijks blogpost. Of denk aan het idee van kameraadschap en gezamenlijkheid op de Camino, ook wel *communitas* genoemd: kun je wel open staan voor je mede-pelgrims als je de mogelijkheid hebt constant naar een schermplaat te koekeloeren? Doet de introductie van de GPS inbreuk op waarden als avontuur en vrijheid? Of wordt het idee van afzien ondermijnd door de introductie van elektronische routeboekjes? Dit zijn allemaal afwegingen waar niet alleen academici, maar ook pelgrims zelf grip op proberen te krijgen.

Tot slot schreef ik een hoofdstuk over authenticiteit. Dit is het hoofdstuk dat er eigenlijk nooit had moeten komen. Authenticiteit was niet een van de concepten die ik had willen analyseren toen ik aan dit onderzoek begon. Maar hoe langer ik bezig was met het begrijpen van pelgrimsverhalen en -identiteiten op de Camino, hoe meer ik er van overtuigd raakte dat ik dit thema niet over kon slaan. Het speelt een belangrijke rol in verschillende thema's in zowel de persoonlijke en de sociale onderhandelingen in de totstandkoming van een pelgrimsidentiteit.

Sommige van deze onderhandelingen vinden plaats op het niveau van de pelgrimsgemeenschap. Beslissingen over de afstand van de tocht, de manier van reizen, officiële documentatie, of keuze in overnachtingsplaatsen kunnen naar anderen communiceren dat iemand een authentieke pelgrim is. Want er is meer dan één manier om een authentieke pelgrim te zijn. Je kunt bijvoorbeeld authenticiteit claimen op de grond van religieuze motivatie, terwijl je keuze in vervoersmiddelen juist als minder authentiek wordt gezien. De balans die je vindt in je benaderingen van al deze vragen beïnvloedt of andere pelgrims jou accepteren als authentieke pelgrim.

In deze dans gaat het erom dat er van bepaalde kwaliteiten genoeg aanwezig zijn in jouw pelgrimsprofiel, zonder door te schieten en juist weer te veel van een

kwaliteit te hebben. Pelgrims hebben vaak weinig interesse in een gestandaardiseerd profiel en creëren liever gepersonaliseerde identiteiten die een combinatie zijn van het karakter van de individuele pelgrim ('Iedere pelgrim loopt zijn eigen Camino!') en de kernwaarden van de pelgrimstocht: doorzettingsvermogen, vertragen, spiritualiteit, avontuur, religieuze en historisch bewustzijn. Deze onderhandelingen zijn zowel een persoonlijk als een sociaal proces, waarin pelgrims elkaars keuzes bespreken en reflecteren op beslissingen.

Maar authenticiteit speelt ook een rol op een groter sociaal niveau, die voorbij gaat aan de directe pelgrimsgemeenschap. Het idee van authenticiteit kan ook gebruikt worden om ongewenste elementen van een identiteit buiten zichzelf te plaatsen door deze te verbinden met een externe, gecorrumpeerde – en dus niet-authentieke – maatschappij. In dit proces van externalisering wordt een nieuwe context, die van de Camino, opgebouwd als fundamenteel puur en open. De Camino wordt een authentieke context waarin de pelgrim een meer begeerde, een meer gepaste identiteit vorm kan geven. Wanneer de verhalen die de ware authentieke Camino bevatten worden omgekeerd, vinden we vaak een reeks kritieken op de hedendaagse samenleving: onze obsessie met het nieuwe en het steeds veranderlijke, een a-historisch wereldbeeld, een disconnectie met de natuur en onze eigen lichamen, een verstarde sociale hiërarchie met bijpassende vooroordelen, een gebrek aan betekenis en spiritualiteit, en een gevoel dat we er uiteindelijk allemaal alleen voor staan. Pelgrims bevragen deze maatschappij door expliciet de tegengestelde waarden te vieren: historisch bewustzijn, een menselijk ritme, een vertrouwen op natuur en fysieke vermogens, een open en gastvrije relatie tot andere pelgrims, betekenis die wordt gevonden in elk onderdeel van de tocht, en een geloof dat er iets groters bestaat dat zich bekommert om ons welzijn. Op deze manieren leidt authenticiteit de pelgrim op zoek naar identiteit.

Na vijf jaar stoeien met deze vragen en bevindingen zal ik proberen mijn conclusies zo helder mogelijk samen te vatten:

- Een pelgrim die nieuw op de Camino verschijnt, kan zich de identiteit toe-eigenen die gekoppeld is aan het profiel van de pelgrim. Deze identiteit is in het begin een geleende identiteit, gebaseerd op verhalen, gekleurd door de interpretatie en narratieve keuzes van anderen.
- Maar door het pelgrimsproces te doorlopen leert de pelgrim deze identiteit te vormen tot het een vorm aanneemt die resoneert met de persoonlijke achtergrond en individuele gedachtewereld van de pelgrim.

- Deze gepersonaliseerde identiteit is een mengeling van persoonlijk verlangen, praktische behoeftes, culturele interesses, spirituele behoeftes en sociale kritieken.
- Al deze elementen worden bovendien ingezet voor kritische reflectie, zowel op elkaar als op de gehele maatschappij.

Tot slot doe ik graag een aanbeveling voor verder onderzoek naar pelgrims op de Camino, en breder getrokken naar moderne identiteitsvorming in het algemeen. Wat mij lange tijd heeft verward in de pelgrimsidentiteit, zijn de vele tegenstrijdigheden. Het ene moment zegt een pelgrim dat zij verlangt naar stilte op haar tocht, het volgende moment zie ik haar constant in gesprek met andere pelgrims; pelgrims willen zowel anderen ontmoeten als zichzelf; ze wisselen tussen een bewondering van ongerepte natuur naar de waardering van cultuur; ze wisselen tussen stilstaan en doorlopen; tussen historisch bewustzijn en een ingebed zijn in de huidige maatschappij; tussen een niet-religieuze spiritualiteit en een fascinatie voor de katholieke dimensies van de tocht. Pelgrims zien deze mengeling niet als een vraagstuk dat opgelost moet worden. Zij zien geen probleem in de tegenstrijdige stemmen en paradoxale reflecties. Sterker nog, dit ‘open einde’ is juist een belangrijk element van pelgrimsidentiteiten. Moderne pelgrimsidentiteiten zijn inherent paradoxaal. Dit is een aspect van identiteitsvorming die academici het liefst glad willen strijken, alsof het om imperfecties gaat die gerepareerd moeten worden, maar voor pelgrims lijkt dit juist in het hart van de ervaring te liggen. En als pelgrims deze paradoxen kunnen accepteren, zelfs kunnen vieren, waarom zouden wij dat dan niet kunnen? Ik stel voor dat wij pelgrimsparadoxen vieren, dat wij ze serieus nemen en als basis nemen voor ons komende onderzoek.